

Anmälningar och notiser

Antropologer och moderna fältstudier

Ulf Hannerz (red.), *Flera fält i ett: Socialantropologer om translokala fältstudier*. Stockholm: Carlsson Bokförlag 2001.

Att antropologer bedriver "fältstudier" har nog för många varit ett lika självklart faktum som att litteraturvetare "läser och analyserar" böcker, eller att arkeologer "gräver". "Fältet" har länge varit antropologens symboliska centrum, de kunskaper och erfarenheter som där byggs upp har utgjort den hemvändande antropologens symboliska kapital. Fältarbetet utfördes oftast i den "lokala" byn, eller som i Ulf Hannerz' fall, där han under sitt avhandlingsarbete i 1960-

talets Washington, DC, hade sitt fält "inom promenadavstånd".

Från och med Bronislaw Malinowski, efter hans omtalade arbete *Argonauts of the Western Pacific* (1922), och långt fram på 1900-talet utgjorde begreppet "deltagande observation" den självklara metoden för antropologen. Ofta handlade det också om en avgränsning i tid och rum. Ulf Hannerz skriver i inledningen till boken *Flera fält i ett* att det skulle dröja närmare ett halvsekel efter Malinowski innan den närgångna "reflexiva" skildringen av livet i fält blev en mera betydande genre i det antropologiska skrivandet. Det handlade om att försöka problematisera och komplicera sitt material, ställa nya frågor och att vända och vrida på perspektiven.

Clifford Geertz påpekade i boken *The Interpretation of Cultures* (1973) att antropologer inte studerar byar, de studerar i byar – och med den utgångspunkten skulle det vara möjligt att belysa bredd och mångfald när det gäller samhällen och det levda livets fenomen. Å andra sidan, menar Hannerz, är det inte sä-

kert att det räcker med att man blir stående i byn, förmodligen förstår man somliga saker bäst genom att gå runt dem och försöka se dem från olika håll. Vid skiftet 2000 är den lokala utgångspunkten kanske inte alls den bästa längre. Trycket från det omgivande samhället är stort, Internet, kabel-TV, snabba kommunikationer etc. innebär att sociala strukturer lätt blir liggande på ytan och är svåra att tränga igenom. Den rumsliga ordningen har förändrats. Anthony Giddens menar också, i *The Consequences of Modernity* (1990), att ett av modernitetens kännetecken är att det "lokala" i allt högre grad formas och påverkas utifrån och "därmed trots sin påtaglighet utgör något av en skenbild".

Nya tider har medfört nya arbetsmetoder, nya sätt att fältarbete. Om detta handlar den antologi som Ulf Hannerz redigerat. Det är en kvalificerad skara medarbetare Hannerz samlat kring sig, där alla i någon form varit knutna till Socialantropologiska institutionen vid Stockholms universitet. Världen är arbetsfältet, ämnena mångskiftande. Hannerz själv har studerat

utrikeskorrespondenters arbetsvillkor, *Karin Norman* rör sig mellan Dalarna och Kosovo i ett mobilt fältarbete, *Eva-Maria Hardtmann* behandlar kastväsendet med utgångspunkter i Indien och England, *Ulf Björklund* studerar armenier och diasporabegreppet, *Eva Evers Rosander* skriver om senegalesiska handelskvinnor i Spanien, *Anette Henning* diskuterar solenergi med utgångspunkt i ett kontor i Borlänge, *Christina Garsten* rör sig bland "äpplen" och "änglar" i arbetslivets organisationer, *Tommy Dablén* hanterar kulturkrockar, *Helena Wulff* har fältarbetat i balettens slutna värld, *Hasse Huss* har varit på jakt i reggaens kvarter och *Galina Lindquist* har studerat Nyschamanismens värld.

Det som förenar kapitel-författarna, och det som kan ses som bokens övergripande tema, är att de samlat in sitt material i flera olika lokaliteter. Det klassiska fältarbetet problematiseras således här på ett nytt sätt, studierna beskrivs som "multilokala". Forskaren använder sig av flera fält, och poängen är, som Hannerz skriver, "att dessa olika fält är länkade till varandra, i ett eller annat slags

sammanhängande struktur." Man skulle kunna säga att varje studie beskriver *ett* fält, som i sig består av ett nätverk av lokaliteter – man kan tala om "flera fält i ett" således. De olika lokaliteterna blir beroende av varandra, det som sker i ett fält påverkar de andra fälten. Men fältet är inte bara multilokalt, för att undersöka vad det är för slags relationer det är frågan om *mellan* de olika lokaliteterna, talar man om "translokala" fält. Det görs ingen särskild boskillnad i boken mellan de båda begreppen, men Hannerz menar att somliga kanske skulle vilja insistera på att "medan analysenheten är translokal är fältarbetet multilokalt, helt enkelt därför att man alltid är någonstans". Termen "multilokal" tycks dock vara den som slagit igenom inom den internationella antropologin sedan 1980-talets slut.

Nya utgångspunkter, förändrade problemställningar leder också till nya frågor. Vad är det för slags material som insamlas i de multilokala eller translokala fältstudierna, hur förhåller man sig till tid och rum? Hur värderar man sitt material, och när kan man kalla det tillförlitligt? Förut-

sättningarna tycks ha förändrats åtskilligt under senare år. Hannerz frågar sig t.ex. om man fortfarande kan kalla det för "deltagande observation" när Helena Wulff sitter hemma och talar i telefon med en ballettdansör i Frankfurt? När är forskaren "deltagande"? Måste han eller hon se med egna ögon, eller räcker det med andra sinnen? Egentligen rör dessa frågor inte endast antropologer, de är också relevanta för etnologer, sociologer (kanske också lyhörda historiker och idéhistoriker) och andra.

Flera fält i ett visar sig vara en uppslagsrik metodbok, fylld med exempel på annorlunda tillvägagångssätt och nya infallsvinklar. Även om vi inte kanske skall förvänta oss en renässans för den "kammarlärd" forskaren igen (det räcker nog inte med enbart telefon och Internet i längden), är det uppenbart att forskare inom en rad ämnen borde ha mycket att hämta både teoretiskt och metodiskt från Ulf Hannerz' forskarkader vid Socialantropologiska institutionen i Stockholm.

Roger Jacobsson
Kulturella Perspektivs
Redaktör